

Libris

Respect pentru oameni și cărți

ROMAN
ISMAILOV

*Mama
mea,
Moscova*

ROMAN

TRADUCERE ȘI NOTE DE
IONELA CHIRIĂ

literary FICTION

PANDORA
FI

Simțea că pentru ei el era o bestie rar întâlnită, o creatură ciudată, străină, adusă din întâmplare în lumea lor, o lume cu care el nu avea nimic în comun.

— Pușkin

1984 CHIASMA

*Înțelesul vorbelor din urmă s-a pierdut,
deși ceva de spus tot mai rămâne...*

Sunt fiul subteranului Moscovei, rezultatul prea multor nopți petrecute în oraș. Mama mea, Moscova, (deși toată lumea îi zicea Mara sau Marusia) s-a născut într-un târg siberian oarecare, poate Abakan, poate Taișet, și, cu numele aceluia târg ciudat în pașaport, m-a contractat de la un sportiv african dintr-o „țară tovarășă și prietenă“, în anul Jocurilor Olimpice din Moscova — sau poate că se întâmplase mai devreme, în timpul preliminarilor. Mama era una dintre *limitchițe*¹ — atașată patrulilor civile camaraderești în satul olimpic. „Noi am fost trimiși la ei, dar au intrat ei în noi, nu glumă“, mi-a explicat ea mai târziu, beată fiind. Și așa am apărut eu, o corcitură de bulldog cu un rinocer: Kiril, cunoscut sub numele de Mbobo. Mama a murit când aveam opt ani, iar eu am murit patru ani mai târziu. Și cam asta e tot ce se poate spune despre viața mea

¹ O persoană cu permisiune temporară de a trăi și lucra în Moscova. De multe ori, aceștia sunt tineri din regiunile îndepărtate ale fostei Uniuni Sovietice.

Respectiv, moscovită. Restul nu sunt decât amintiri mucegăite, înflorite târziu în mintea mea.

Când ești condamnat să-ți petreci în subteran viața de cioroi hakas², în mare parte netrăită, cel mai apropiat prieten nu-ți este viermele care roade din ochii tăi liliachii, întredeschși, nici rădăcinile bradului deșirat care sug din tine, în noapte, cerneala întunecată; nici măcar ceilalți morți, fiecare putrezind în singurătatea lui; nu, cel mai bun prieten îți devine metroul. Și nu pentru că, în momentul în care ai ajuns la vârsta de cinci ani, maică-ta, trează fiind, pentru că nu mai are niciun ban, ți-a pus în mână o hartă multicoloră a metroului și ți-a zis: „Mbobbo, raza mea de soare cu dinți, asta e portretul tău!“ Și nu pentru că m-am ferit întotdeauna din calea iluziilor și terorilor existenței pe pojghița unei lumi în care nu eram decât o umbră palidă, imperceptibil după culoare sau soartă; și nici măcar pentru că zilele mele se sfârșeau și nopțile începeau în acea parte a orașului. Nu! Metroul a devenit prietenul meu cel mai bun pentru simplul motiv că, atunci când pământul fredonează, când un tren care trece face totul să se cutremure nu departe de mine, atunci oasele se izbesc unele de altele, dinții sporovăiesc la unison și micile furnici, construindu-și de zor încăperile, se împrăștie și se vără în toate cotloanele unei întunecimi care, cândva, a fost pielea mea.

— Doamnelor și domnilor, acest tren are ultima oprire aici. Vă rugăm să coborâți din vagoane...

² Hakasia, republică în Federația Rusă, în sud-estul Siberiei.

LINIA SOKOLNICESKAIA

Prima carte pe care mi-a cumpărat-o mama era despre o plantă înfricoșătoare, care se chema *Brebenocul*. Mi-era frică să rămân singur cu cartea aceea, mai ales cu schițele grosolane ale unui scaiete ascuțit care se revărsa de pe pagini din toate părțile. Într-o bună zi mi-am zis că era cazul să scap de carte, așa că am pus mâna pe niște chibrituri și m-am dus la gheana de la capătul scărilor hostelului nostru și i-am dat foc. Numai că, atunci, acel Brebenoc, cu bracteele lui uscate, s-a aprins într-un așa fel, încât flăcările au sărit de pe carte pe șalvării mei, iar eu am început să urlu ca din gură de șarpe. Vecinii au ieșit înnebuniți, m-au rostogolit pe podea, au stins flăcările, dar nu și frica din mine, care ardea cu putere, urlând.

— Să nu mă spuneți mamei! Să nu mă spuneți mamei!

Dar de spus i-au spus mamei în secunda în care a venit acasă, iar ea, în micuța noastră încăpere, m-a bătut cu cureaua ei groasă de damă.

Îmi aduc aminte cum pielea mea înnegrită ustura de fiecare dată când limba lată a curelei mi se lipea de spate și de fund. Schelălăiam de durere, dar de ce mă temeam cel mai mult era că mama se va opri și-mi va spune cel mai cumplit lucru din lume, lucrul de care mi-era mai frică decât de durerea aceea: „Acum ia-ți catrafusele și cară-te la taică-tău!” Unde aș fi putut să mă duc, în acea Africă neagră și toridă — care mic îmi suna ca un iad? Dar, după ce m-a bătut zdravăn, punându-mi întrebarea ei retorică: „Ei, ai de gând să mai faci vreodată așa ceva? Spune-mi?“, m-a lăsat lat pe patul înfierbântat, iar ea s-a apucat să desfacă porumb uscat pe podea, apoi m-a pus să îngenunchez

pe el, cu genușchii goi. Așa a reușit nenorocitul de Brebenoc să se răzbune pe mine, răsând din pereți, prefăcându-se a fi o hartă de metrou...

Ceva mai târziu, după ce primul meu tată vitreg — mama mi-a zis să nu-i spun „unchiul Gleb“, ci „tăticule“ — mi-a dat o carte în care era desenat un oraș subteran de basm, numit *Metro*, și un abecedar cu poze ale aceluiași sistem, am început să-mi petrec orele lungi de iarnă, când mă lăsau, un copil de trei sau patru anișori, lângă fereastră (una dublă, cu vată îndesată între cele două geamuri, ca să nu între curentul), fie uitându-mă precaut la paginile celor două cărți cu desene care păreau trasate cu un creion cerat, fie privind în noaptea moscovită, neagră ca tăciunele și care avea ceva în comun cu acele desene stranii, dar și cu măruntaiele mele înfricoșate, aflate constant într-o stare de asediu. Poate că aceste cărți aveau să-mi aducă pe cap cine știe ce soartă cruntă.

În același al treilea sau al patrulea an de viață, am visat prima dată acel oraș subteran, plin de lumini multicolore. Și poate tocmai pentru că era subteran sau, mă rog, sub pardoseală, strălucea mai tare decât orice am văzut în viața mea de dincolo de vis și, dintr-un motiv sau altul, tocmai acestui oraș voiam să-i dau numele cel mai drag inimii mele: „Moscova“. Becurile străluceau precum stelele, luciul nobil al granitului și marmurei sclipea și scânteia peste tot, și acea căldură specială și acea întunecime eterică nu lăsau să se întrezărească pe chipurile oamenilor nicio culoare — totul strălucea și scânteia din pricina reflexicii acelor stele și a lunii subterane, a marmurei și a granitului din adâncuri și mi-am dat seama că acel regat era al meu și numai al meu. Am avut acel vis câteva nopți la rând.

Apoi, într-o bună zi, tăticul-nu-unchiul-Gleb m-a luat din Himki³-de-pe-malul-stâng, unde trăiam cu el și cu mama, și

³ Oraș din nordul Regiunii Moscova, zonă situată în Rusia Centrală.

m-a dus la Moscova. Toată lumea din înghețatul *electrică*⁴ se uita la mine cu gura căscată, așa cum te-ai uita la vreo insectă exotică dintr-o grădină zoologică. Ne-am pornit la drum și, la un moment dat, am crezut că am văzut Kremlinul, dar tăticul mi-a zis că nu era decât gara Leningradski. Apoi am traversat piața și ne-am trezit în fața unor porți ale unui templu uriaș.

Vă aduceți aminte de intrarea de la metrou din gara Kazanski? Uși maestuoase, larg deschise, sub lumina a unsprezece felinare răspândite sub o boltă enormă, pe care scria, cu litere de-o șchioapă, METRO și, deasupra bolții, ca un simbol al Moscovei, format din turnuri, asemenea celui din Kremlin, un zigzag alcătuit din picioarele larg deschise ale literei *M*, strălucind în lumina rubinic...

Simțeam în măruntaiele mele negre că intrasem într-o lume nouă. Aerul care venea dinspre acele uși deschise era rănced, duhnind a sudoare dulceagă. Oameni cu valize și pachete de tot felul își deschideau drum, ca furnicile, spre turnichete. Știam două basme care ar fi putut să mă ajute în cazul ăsta: unul era despre un băiețel a cărui mamă a dispărut într-o stâncă imensă, iar tu trebuia să spui: „Stâncă, despică-te!”, iar monolitul își deschide uriașu-i rât. A doua poveste era cea a lui Ali Baba, care putea să intre în peștera lui după bunu-i plac, spunând cuvintele magice: „Sesam, deschide-te!” Prima poveste m-a băgat în sperietți; cea de-a doua mi-a stârnit curiozitatea.

Unchiul Gleb — Tăticul — m-a condus până la cutia metalică fixată în perete și a pus o monedă mică în fantă. Drept răspuns, aparatul a început să scuipe înapoi monede mari, de cinci copeici. Ah, cât de generoasă era lumea aceea! Mi-a întins o monedă și mi-a explicat cum să mă strecor pe poartă când se deschideau barele de metal, îmbrăcate în cauciuc, și care devenea accesibilă doar pentru o clipă. Cu inima bătându-mi

⁴ Tren regional de mici dimensiuni care leagă centrele orașelor de zonele rurale adiacente.

ne bună în piept, am privit o vreme în urmă, la intrarea în această lume în care siluete pluteau pe lângă noi, coborând în necunoscut, scăldate în lumina lămpădarelor.

— Tăticule, de ce noi ne lăsăm pe spate, în timp ce oamenii care vin înspre noi se apleacă? am bolborosit eu pe scara rulantă, ascunzându-mi frica în spatele curiozității.

— Nu, fiule, mi-a explicat el. Toți stăm la fel de drept. Numai că scara noastră rulantă coboară, în timp ce a lor urcă. E ceea ce se cheamă o iluzie optică.

— Și ce e o iluzie optică?

— O să afli când crești mare.

— Și când o să cresc mare?

— Când o să afli ce-i aia o iluzie optică.

Zburdam alături de unchiul Gleb, ținându-l de mână. M-a tras cu putere de pe scara rulantă — n-ai voie să te uiți în urmă — și am intrat în palatul de zăpadă subteran, un regat de marmură și piatră albă, cu piloni în loc de coloane, iar în loc de tavan, cu un dom nesfârșit, urcând spre infinit. Niciodată în toată viața mea, viața mea de pe lumea cealaltă, de deasupra, n-am văzut asemenea frumusețe, asemenea minunăție. Tăticul, un ghid cu experiență, m-a lăsat să mă uit, cu ochii cât cepele, fără să mă grăbească. M-a condus încet și ceremonios de la un pilon la altul; aceștia se întindeau de-a lungul arcului pictat, înălțându-se spre cupolă, și erau decorați cu lujeri cu frunze din piatră. Lumea aceea mi-a străpuns inima deja zbuciumată, cutremurând-o, și simțeam că nimeni nu va mai putea vreodată să mă scoată din acea lume sau să scoată acea lume din mine...

Dar, dintr-odată, din acel du-te-vino de oameni, s-a auzit, dansând prin aer, un șuierat subțire. Trenul, cu o dungă verde-albastră, a țâșnit deodată dintre piloni, scrâșnind și scârțâind. Îngrozit, m-am chircit, ghemuit ca o minge, în timp ce tatăl meu vitreg mi-a zis:

— Hai să mergem!

Era trenul de la metrou. Ușile s-au deschis și, ca sângele unui cocoș tăiat, oamenii au ieșit buluc, izvorând pe peron. Pasagerii care așteptau, printre care ne număram și noi, au fost înghițiți de vidul creat.

— Atenție, se închid ușile! a răsunat de nicăieri o voce aspră, iar eu mi-am dat seama că tot ce se întindea dinaintea mea era uitarea pe care aceeași voce fără trup o făcea mai ușor de suportat. Urmează stația Lermontovski.

Dar eu n-am mai ajuns la Lermontovski. Am rămas pe vecie în stația mea primordială, întinat de propriile-mi lacrimi. Dacă am fost vreodată înșelat de moarte, atunci asta s-a întâmplat în acea zi, în metrou. Hrănit de visele mele și de imaginile din abecedar, nu m-am așteptat ca acest palat de marmură care poza în stație de metrou să se termine dintr-odată și, de nicăieri, să se caște din întuneric un tunel care parcă ar fi curs din mine, odată cu involuntarele lacrimi tulburi ale dezamăgirilor nemiloase ale copilăriei.

Nu-mi venea să-mi cred ochilor. Crunta înșelăciune era atât de evidentă: kilometri întregi de întuneric rânced, cu străfulgerări bruște ale acelor stații mincinoase — încă una, apoi alta — amăgitoare, înșelătoare, efemere, atât de diferite de orașul subteran nesfârșit al închipuirilor mele. Era ca și cum cineva ar fi desenat pe prima pagină a abecedarului și apoi ar fi lăsat pur și simplu paginile goale, doar pentru ca mai apoi să întrerupă pustietatea aceea, la pagina cu numărul zece sau doisprezece, cu un alt desen colorat, făcut cu creioane cerate. Lumea neîntreruptă a copilăriei mele era sfărâmată o dată pentru totdeauna. Înțeleg acum că, în momentul acela, în locul acela anume, am fost aruncat, împotriva voinței mele, în lumea cârpită și răsârpită a adulților, înăuntrul iluziei optice...